

GÖRAN GELOTTE:

SNÄCKVIKEN PÅ 1800- TALET

Gården Snäckviken var under 1800-talets början en liten enhet i stadens norra utkant. Markerna till gården kunde endast med snålt leverne föda en familj. Kompletterande fiske, bärplockning och dagsverken var nödvändiga. Men omgivningarna var natursköna med en skogsklädd höjd åt söder och väster. Mälaren glittrade åt norr. Därifrån kunde det blåsa hårt då nordanvinden friskade i.

Åt öster vidtog ett ganska ödsligt område. Där fanns bete för gårdens djur. Under senare delen av 1770-talet blev detta område aktiverat då staten anlade ett kronobränneri där för att bättra statsfinanserna. En rad byggnader uppfördes för att framställa det åtråvärda brännvinet och folk anställdes. Anlägg-

ningen gick för högttryck knappt tio år innan den avvecklades. Den stod sedan delvis övergiven i ett drygt halvsekel. En stenkärlfabrik som tillverkade krukor av skilda slag fanns strax intill åt väster – den enda förindustriella verksamhet som fungerade genom åren och lyckades hänga med även några årtionden in på 1800-talet.

Smal och krokig väg

Från norra delen av stadsområdet gick en smal och något krokig väg ut till Snäckviken. Vägen står omtalad som dålig och det har vi ingen anledning att betvivla. Först under 1870-talet anlades en bredare och bättre körbar väg fram till nuvarande Kvarnbergagatan. Den utsträcktes ända fram till Mälaren under 1890-talet. Men sedan var det stopp. Vägen ut mot Lina byggdes först under 1910-talet och omtalas ända fram till andra världskriget som "nya vägen" till Lina.

Blomstrande hamn

Vid Telgevikens västra strand byggdes under 1860-talet en mindre hamnanläggning som utvecklades till Södertäljes största under 1880-talet. Mälarhamnen blev den främsta styckegodshamnen men hade även omfattande passagerartrafik med flera dagliga turer till huvudstaden.

Flopp

Området söder om Snäckviken var således ganska ödsligt och mest använt som bete och ibland som upplagsplats. I den södra delen var området sankt och något längre norrut rann en bäck från västra höjden ut i Telgeviken. Men vid 1870-talets början anlades sydost om Snäckvikens gård en halm- och pappersmassefabrik. Den blev dock en industriell flopp eftersom pengarna var slut sedan verkstadsbyggnaden var klar. Ingen produktion kom någonsin till stånd. Däremot kom

lokaliteterna att användas som nödhjälpsbostäder.

Jutefabrik

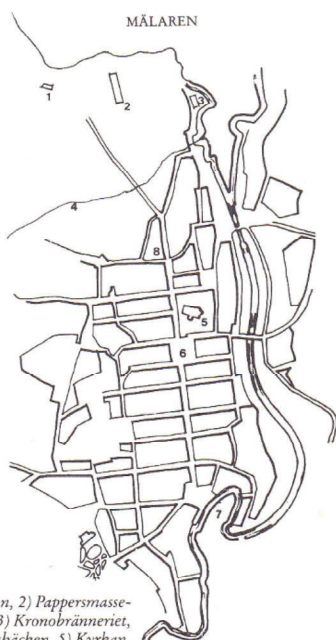
Hela fastigheten inköptes av de driftiga bröderna Ekenberg som 1889 lät uppföra en för tiden stor fabriksanläggning för tillverkning av juteväv. Industrialiseringen kom obehagligt nära idyllen Snäckviken och damerna Hebbe flyttade iväg till lugnare trakter. Huvudbyggnaden på Snäckviken blev personalbostäder för de anställda vid Jutevävsfabriken.

Etablerat industriområde

Inom gamla kronobränneriets område började en företagare vid mitten av 1800-talet att brygga öl till Södertäljebornas fromma. Bryggeriet utvecklades stegvis till en storproducerande anläggning som annekterade alltmer mark. Vid slutet av 1800-talet var området utmed Storgatan, norr om kyrkan, ett etablerat industriområde med stadens största hamnanläggning. Föga fanns då kvar av den pastorala miljö som lockat damerna Hebbe till Södertälje i början av 1860-talet.

GÖRAN GELOTTE

Göran Gelotte är stadsantikvarie i Södertälje sedan 1980, bl a sysselsatt med kommunens kulturmiljövårdsprogram. Göran har gett ut ett 20-tal böcker och andra skrifter, de flesta om Södertälje. Det var också Göran som ledde uppmärksningen av timmerstommen inför rivningen av Wendela Hebbes hus 1985.

- 1) Hebbevillan, 2) Pappersmassefabriken, 3) Kronobränneriet, 4) Kvarnbergabäcken, 5) Kyrkan, 6) Stora Torget, 7) Inre Mälen, 8) Ekenbergs vagnfabrik

norr om staden. Den bärande takkonstruktionen av gammalt torrt granvirke är intakt och passar bra till bjälklagskompletteringar och takbjälkar i Wendelas hus. Rivningen går perfekt, väggarna viker sig och laden faller till marken utan att virket skadas.

Man är också ute i skogarna runt Nykvarn och plockar mossor, husmossa att dreva med mellan stockarna. Moderniteter som glasull duger inte här, den fuktas inte i takt med timret och kan orsaka röta.

SEPTEMBER 1995

Sakta men säkert växer stommen upp. De gamla stockarna är skamfilade, men bara på ytan och det gör inget eftersom timmerstommen ska kläs med panel. Här och där lagas och kompletteras med ljusare nytt virke. Fort går det inte, redan hörs oroliga röster undra om huset verkligen kommer under tak före vintern. Men timringsinstruktören Leif Rohdin lovar lugnt: Tidplanen håller!

Mot slutet av september är mellanbjälklaget på plats och det är dags att börja timra andra våningen.

OKTOBER 1995

Samtidigt som mellanbjälklaget blir klart och timmermännen börjar med inneväggarna, startar murning av grund och skorstensstockar. Hela det stora huset vilar på åtta bärande stenar. Stenarna mellan dessa muras dit enbart av utseendeskäl.

Till skorstensstockar och rörspis har man skaffat nytillverkade tegelstenar i gamla dimensioner, originaltegel gick inte att hitta. Man släcker också kalk till puts och murning själva – överkurs i utbildningen!

Oktober är det dags för husets andra officiella tilldragelse – en delegation byggnadsminnesvårdare från de baltiska länderna besöker byggplatsen för att få tips och inspiration. Även den lokala TV-kanalen ABC-Nytt besöker byggplatsen och gör ett långt reportage.

NOVEMBER 1995

I början av november är även andra våningen timrad och man börjar förbereda för takstolarna genom att spänna väggarna med linor och block så att de inte ska luta utåt eller inåt.

En av föreningens medlemmar binder granriskransen som markerar att det är dags att fira takläggningen. Tillräck-

INGA LEWENHAUPT GER NÅGRA GLIMTAR FRÅN SNÄCKVIKEN PÅ WENDELAS TID:

... ETT GANSKA KOSTSAMT SOMMARNÖJE

På julaftonen 1862 skriver Wendela till bibliotekarie Harald Wieselgren om gåvan från Hierta: *"Sommaren tänker jag vara i Sverige nära Södertelje"*.

Den 3 april 1863 skriver Lars Hierta till Wendelas äldsta dotter Fanny i Danmark: *"... jag hoppas emellertid att skola få se W. åter här i slutet af Maj. Hon emottages då med varma serveter vid Snäckviken som står i ordning för hennes räkning. Jag hoppas att det skall behaga dem och att de skola trivas der, ty det är ett ganska kostsamt sommarhölje, men Wendla har så mycket längtat efter att få ett eget ställe, och nu ett par år slitit så mycket, att hon väl kan förtjena att njuta så mycket trefnad på landet, som är möjligt med hennes oroliga själ, som väl aldrig slår sig till lugn så länge Signe är ute i världen och på den slippriga konstnärstiljan."*

Ur brev framgår att man efter att ha bott in sig sommaren 1863 redan sommaren därpå började tänka på förändringar: nya tapeter i övervåningen, ny soffa till Signes rum och en stor spegel till salen, som tillika var Signes undervisningsrum. Dessutom planerades en veranda.

Lars Hierta skrev den 19 augusti 1865 till Fanny om ett besök på Snäckviken: *"Der träffade jag Wendela frisk och dugtig och vid riktigt godt hull och serdeles förnöjd med sitt Sanssouci, som hon med sin känsla för smak ytterligare hade förskönat, genom hvarjehanda förändringar. Trädgården har blifvit utvidgad, staketer borttagna m.m. så att huset, som dessutom blifvit försedt med en balkong både för nedra och öfvara våningen åt gårdssidan ligger midt i en stor blomsterparter af rosor, nejlikor, löfkojor och ymnigt med*

doftande reseda!" Hierta berättar också om Anna från Småland som skötte köket och om deras arbetskarl Nilsson.

Blommor, träd och buskar tycks ivrigt ha planterats de första åren. Särskilt omnämns i breven den stora mängden vitrosa rosenbuskar och de många björkarna. Med egen kraft och troligtvis någon hjälp av arbetskarlen Nilsson rörde Wendela ny mark och anlade en nyttoträdgård, där *"det mesta"* tycks ha odlats. Inkomsterna vid höstarnas torgförsäljningar gav snart ett viktigt tillskott till kassan. Det väckte dock ett visst uppseende när fru Hebbe själv sålde på torget. Eftersom hon från och med 1875 blev stolsbunden på grund av sin reumatism måste det ha upphört då.

Wendela gjorde vidare tappra försök att rädda några hängbjörkars rötter efter en vår med högt vattenstånd i Mälaren. Hon kånkade ner stora korgar med stenar och jord för att täcka rötterna och planterade sedan slingerväxter ovanpå. Sedermera lades en asfalterad bilväg mellan stranden och huset, där björkarna stått.

Varje år firades Wendelas födelsedag den 8 september på Snäckviken. Då smyckades bord och brickor med långa rankor av linnéa, Smålands blomma, som växte rikligt i skogen runt Snäckviken.

Några gånger bodde Wendela kring jul på Snäckviken. Hösten 1867 stannar hon kvar i Södertälje men flyttar från Snäckviken *"emedan det är för kusligt att bo ensam ett stycke från staden under de mörka aftnarna."* (Brev från Hierta till Fanny 3 okt. 1867.)

Fortsätter på sidan 12

ULRIKA BERGSTRÖM – ARKITEKTEN

AV WENDELAS HUS FRÅN STARTEN – HAR INFÖR

FÄRGSÄTTA WENDELAS HUS SO

KONSTEN, HEBBA

För att i Wendela Hebbes Hus skapa en levande miljö med anknytning till de två mycket spännande 1800-talskvinnorna Hebbe krävs inte bara kunskap och dokumentation – utan också ordentliga portioner av inlevelseförmåga och inspiration.

Ulrika Bergström har botaniserat i Wendela och Signe Hebbes personhistoria och i 1830- och 1840-talets interiörkonst för att hitta inslag till den varp som bildas av räddade byggnadsdetaljer, brandförsäkringshandlingar och Södertäljebors levande minnesbilder.

När man söker inspiration från det svenska hemmet under tidigt 1800-tal, kan en metod vara att undersöka hur konstnärerna under den tiden återgav hemmet. Låt oss börja med genremåleriet!

Genremålningarna utspelas i nuet, dvs i konstnärernas samtid och de tidigare sedebildernas uttalade moraliska budskap finns inte med. Scenerna är tagna ur vardagslivet, de avbildade personerna är anonyma och framställs snarare som typer än som porträtt. Där kan vi finna den stora dokumentationen av det svenska 1700-talshemmet med Pehr Hilleströms målningar som den viktigaste källan, se *Fastlagsriset* här t v.

Hemmet framträder i Hilleströms målningar oftast som kvinnornas värld. Det är en begränsad värld där ramen utgörs av de olika arbetsuppgifter som är nödvändiga för att hem och hushåll skall fungera. Det är också en värld som begränsas av eldskenet från brasan och från de levande ljusen. I många av Hilleströms målningar skymtar kakelugnen, den nya uppfinningen som gav både ljus och värme och var en av förutsättningarna för att man i det svenska klimatet skulle kunna njuta av den så eftertraktade bekväma franska hemkulturen.

I och med klassicismens genombrott minskade intresset för genremåleriet. När Pehr Nordqvist omkring 1800 målar *Kaffebeslaget*, har han siktet mer inställt på att i reportageform raljera över företeelser i samtiden

än på att föreviga hemlivets stilla arbeten och nöjen.

I Pehr Hörbergs *prästgårdsinteriör* från 1809, t v, flödar salen av ljus och trots att bilden är en interiör är den färgad av naturromantiska stämningar. Den graciösa takbården med sina girlanger motsvaras av nätta draperade gardiner med hängande tofsar.

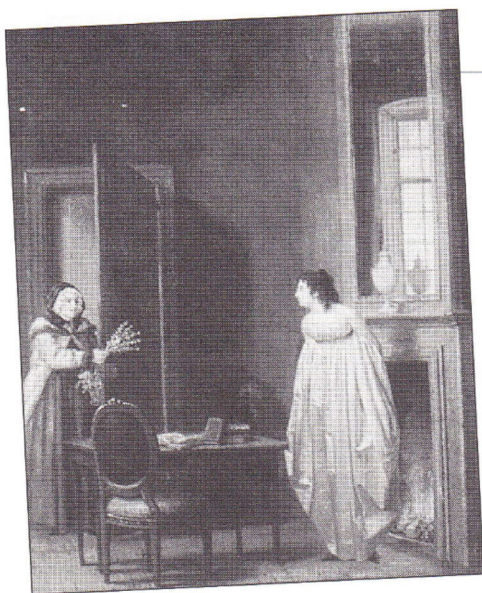

Året före denna tavlas tillkomst, kommer Wendela Hebbe till världen. Hon växer upp på prästgården Norra Sandsjö utanför Eksjö – en miljö som inspirerar Wendela genom hela livet. Som vuxen dekorerar hon sitt Snäckviken till sommarfest med långrankor av Linnea. Wendela väljer helst möbler i ljusa träslag, gärna björk, och gardinerna är enkla, vita för att på ett vackert sätt släppa in natur och ljus.

I konsten skildras hemmiljön under 1800-talets första decennier med en noggrannhet och nästan vetenskaplig detaljskärpa. Karl Johan-tidens borgerliga ideal och en växande nationell hemkänsla paras med ett verklighetsavbildande och realistiskt interiörmåleri. Målningarna ger, förutom en beskrivning av interiören, ofta också ett porträtt av hemmets ägare. Konstnären själv kan återfinnas, tex i en soffa, vilket inte bara ger en social och personhistorisk upplysning utan även "närvarandegör" bilden.

Tecknaren Carl Johan Ljunggren beskriver sin egen bostad, t v, inredd enligt 1830-talets borgerliga heminredningsideal.

Fastlagsriset av Pehr Hilleström, målad 1804.

Kaffebeslaget av Pehr Nordqvist.

Familjen Kernell i Hällestads prästgård av Pehr Hörberg, målad 1809.

I tecknarens bostad av Carl Johan Ljunggren målad 1830.

N SOM LETT ÅTERUPPBYGGNADEN

DET STUNDANDE ARBETET MED ATT INREDA OCH

ÖKT INSPIRATION I KONSTEN :

ARNNA OCH HUSET

Kakelugnen av kolonnmodell, krönt av en urna, empirespegel, gardinarrangemang. Stol och taburett i Karl Johan-stil, klädda med randiga överdrag – idag väntas inga gäster ...

Wendelas dotter Signe Hebbe kommer till världen 1837 och tillbringar sina första två år på Näsbyholm utanför Värnamo. 1939 inträffar katastrofen – fadern gör konkurs och hemmet går under klubban.

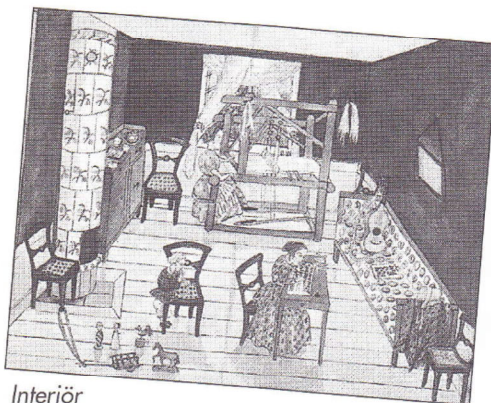
1862 får Wendela Hebbe gården Snäckviken i julklapp av Lars Hierta. Wendela är då 54 år, Signe 25 år och Edvard, Wendelas och Lars Hiertas gemensamma son, 11 år. Interiörerna var då med all sannolikhet relativt oförändrade sedan 1830-talet. För Wendela var Snäckviken ett sommarställe och eftersom ekonomin var knapp gjorde hon få kostsamma förändringar. Däremot fanns gott om konstnärlig kreativitet och okonventionella idéer – ett av rummen lär ha tapetserats med kostymteckningar och brev.

Åter till konstnärernas skildringar. I de borgerliga våningarna under empiretiden bibehölls ofta en stor friyta i rummets mitt och möblerna uppradades stramt kring väggarna. Vid måltiderna flyttades alltså matbordet – vanligtvis ett fällbord eller en skiva på lösa bockar – ut på golvet för att, sedan bordssällskapet brutit upp, återföras till sin plats utmed väggen.

Kring 1840-talet blev det istället modernt att sätta en del av möblemanget mitt på golvet. Det centrala salsbordet blir familjens samlings- och arbetsplats, väl belyst av en kristallkrona eller fotogenlampa. Pianot placerades oftast i matsalen – och gjorde rummet än ännu populärare! Före telefonens tidevarv fanns ingen annan möjlighet än att skicka bud eller att själv framföra sitt ärende. Oförutsedda visiter kunde 1800-talsfamiljen när som helst förvänta.

Salen med sina många dörrar till omgivande rum spelade en viktig roll som hjärta i bostaden. Här passerade familjemedlemmar och tjänare ut och in i olika rum, här tog man emot främmande och bud mm.

Interiör
av Josabeth Sjöberg, målad på
1840-talet

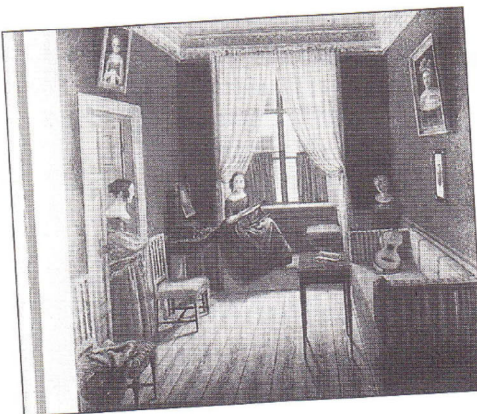
Wendelas vänner samlades gärna kring det runda bordet hemma hos familjen Hebbe för att utbyta tankar, diskutera, sjunga och spela i skenet av den gröna lampan. Te och goda skorpor serverades, i bakgrunden lekte barnen.

För alla som deltagit i återuppbyggnaden av Wendela Hebbes hus fungerar det redan som en inspirerande mötesplats, även om frågeställningarna hittills mest handlat om byggnadsteknik. Det färdiga huset kommer att inspirera till kulturella, litterära och musikaliska utbyten av en mängd olika slag – endast fantasin kommer att sätta gränser!

Ett stort tack till Stockholms läns museum och Nationalmuseum för hjälp och inspiration!

Interiör från Regeringsgatan av Köhler,
målad 1842.

ligt många takstolar är på plats för att bära presenningarna som täcker huset och skyddar från regn och snö.

Taklagsfesten hålls den 8 november. För första gången på många år dukas långbord i Wendelas hus och ca 80 deltagare äter sill och potatis och dricker Södertäljepilsner, nöjda och glada över att ha nått denna viktiga milstolpe i återuppbyggnaden. Golv finns ännu inte, bara skivor direkt på marken. I samband med festen auktioneras man bort det härbre som timrats i övningssyfte på byggsplatsen.

DECEMBER 1995

I början av december bygger man upp en egen koleddad smedja på byggsplatsen, komplett med städ, bälg, ässja och gammaldags släggor och tänger. Här ska smidas järn att bära upp murverk och rörspis med, och hängslen till takstolarna.

Precis före jul börjar faltaket läggas, en ålderdomlig takkonstruktion där nutidens takpapp ersätts av bräder med frästa spår som hindrar fuktvandring.

VINTERN 1995-96

Jobbet rullar på fram till slutet av januari, då den första 40 veckor långa utbildningsetappen är slut. Med vemod skiljs föreningen från Ebhalundsgänget.

APRIL 1996

I april börjar nya byggelever under ledning av Jan Granberg och Bengt Linderholm från Morgondagens Minnen.

Lerkliningen av rummets väggar påbörjas direkt, vass att fästa bruket på har skördats ute på isen vid Farstanäs. Lerkliningen är elastisk och klarar rörelser i timmer och panel. Nu färdigställs också alla bjälklag – först näver, sen kutterspån. Masonit istället för golvtiljor än så länge, huset är fortfarande för mycket byggsplats.

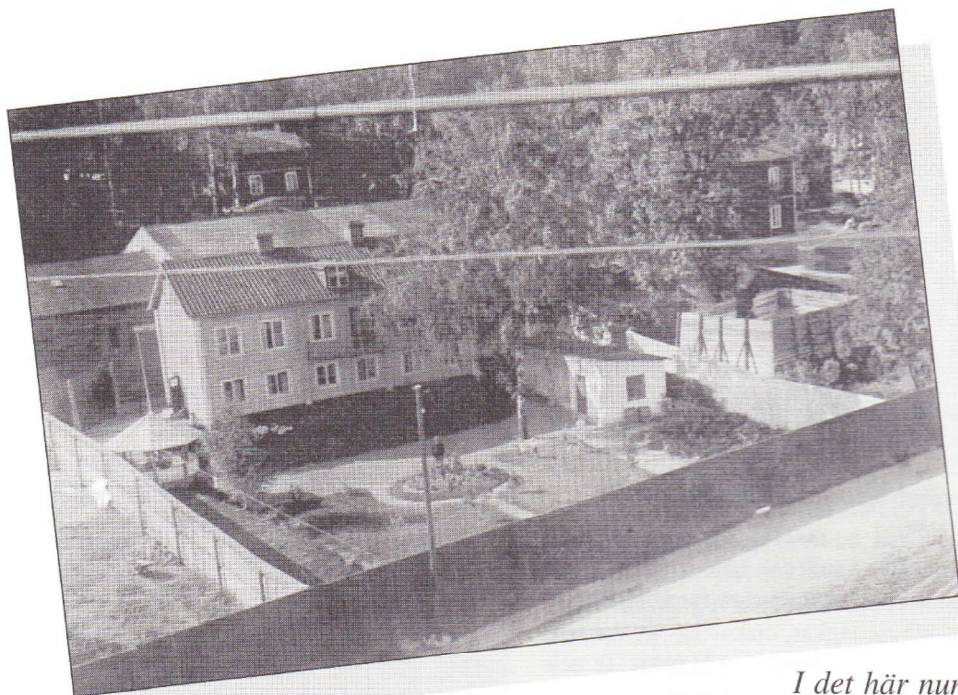
Utanpå spikas panelbrädorna på plats, glest. Skarvarna täcks av locklistor med dubbla funktionen att hindra vatten från att tränga in samtidigt som stommen luftas. Samtidigt muras de synliga delarna av skorstenarna.

MAJ 1996

Nu börjar även fönstren komma på plats. För att kunna jobba med finnickerierna har man lånat en lokal i samma hus som *Tom Tits Experiment*.

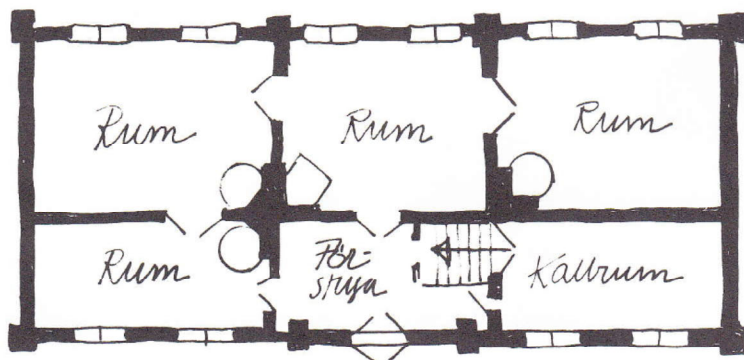
FIL DR JAN GRANBERG, MORGONDAGENS MINNEN: BRANDFÖRSÄKRINGARNA VITTNAR OM WENDELAS HUS

I det här numret av Avisan har en rad artikelförfattare försökt förmedla en bild av hur huset såg ut och fungerade när Wendela själv bodde där. Tyvärr finns inte mycket vittnesmål om detta. Jan Granberg, fil dr och chef för Morgondagens Minnen som leder den byggtutbildningsetapp där inredningen ingår, har sökt ledtrådar i brandförsäkringshandlingar.

Den första ägaren till stadsgården "första östra kvarteret nummer 1 och 2", var kronobränneriet. På den tomtförteckning som tillhör 1826 och 1832, är borgmästaränskan Stenius ägare. 1834 sålde hon gården för 300 RD Banco – vilket då

motsvarade värdet av en liten stuga – till lantmäteridirektören Emanuel Ljunggren. Någon gång mellan 1834 och 1838 uppförde han det hus som vi idag kallar Wendela Hebbes hus. Det vet vi eftersom byggnadsvärdet vid den senare tidpunk-

Överst syns Wendelas Snäckviken en bit in på vårt århundrade. Mycket av idyllen är borta, en väg har dragits mellan huset och vattnet, plank skärmar av en alltmer påträngande omgivning. Underst en plan över bottenvåningen som den sannolikt såg ut på Wendelas tid.

ten stigit till 3 000 RD Banco, vilket bara kan förklaras av att en eller flera nybyggnader tillkommit.

1838 bestod gården av av tre boningshus och ett uthus. Eftersom brandförsäkringsbeskrivningarna visar att inga exteriöra förändringar görs förrän 1891, växer följande bild fram av Wendelas hus så som det såg ut på hennes tid:

Huset ligger i norra delen av tomten med ena långsidan mot sjön och entrén mot söder – se bild på sid 6. Huset har då en sexdelad plan – se nedan – med stomme av liggande timmer och rödslammad panel, på murad stengrund och med hel källare under halva huset. I bottenvåningen finns tio fönster – varav de fyra i bottenvåningen åt Storgatans förlängning har fönsterluckor, övervåningen elva och vindsvåningen två plåtbeslagna, svartmålade vindskupor. Taket var täckt av tegel på bräder, krönt av tjärade nockbräddor och med två putsade skorstenar.

Först någon gång mellan 1891 och 1898 tillkom ett yttre trapphus. Kanske för att Jutefabriken AB, som köpte huset 1890 delade upp det i två lägenheter. Sannolikt är att huset samtidigt fick ny panel, troligen målad i gul oljefärg, med grå fönsterfoder och gröna fönsterbågar och vindskupebågar i oxidrött – ungefär så som huset såg ut vid demonteringen 1986. Det var också nu som den klassicistiska panelarkitekturen fick smärre tillägg av "snickarglädje", t ex tandlisten som idag pryder husgavlarna.

Bottenvåningen innehöll 1838 fyra boningsrum med kakelugn, ett kök och kallrum. Rummen hade fotpanel, plankgolv av gran och tak av bräder. Inga tapeter omtalas, vi tror därför att väggarna var lerklinade och strukna med limfärg. Brandförsäkringen omnämner dock fyra halvfranska dörrar och ett skaffer. Vid demonteringen tillvaratogs putsad lerklining med bl a röd stänkfärg på vit botten och rosa papp med stänk i vitt, svart och grått.

På övervåningen, skriver lantmäteri-

STORA, KLARA MÖRKA ÖGON...

När Wendela på våren 1840 kom upp till Stockholm för att ta sånglektioner träffade hon dåvarande biblioteksammanuens Gunnar Olof Hyllén Cavallius. Han blev senare chef för Kungliga teatern och mest känd som författare till boken *Värend och Virdarne*. Han berättar i sina minnen att han en dag fick besök av "den då ännu mycket intagande fru Wendela Hebbe". Brita Hebbe som skrev den fina biografen om Wendela har berättat att han beredde henne sin forsknings gladaste överraskning när hon bland hans *Minnesanteckningar* hittade några folioark med rubriken "Wendela Hebbe". Där hade han tecknat ett utförligt vänporträtt av Wendela från mitten av 1840-talet då hon var ungefär 35 år gammal:

WH är ett medelstort eller kanske snarare litet fruntimmer, utmärkt fint byggd och, ehuru nu väl över sin blomstringsperiod likväl elastisk, spänstig och behaglig i sina rörelser. Ansiktet var fördom ovanligt vackert och bär ännu spår av stor skönhet. Stora, klara, mörka

ögon vilka uttrycker en sällsam förenig av lidelsefullhet och renhet; och ger åt hennes utseende något ungdomligt och sylfidiskt. Fruntimren stöter sig på denna hennes sed att bära håret utslaget, men hon frågar ej därefter ehuru hon för deras räkning drar en liten huva över huvudet när hon går ut. I sin klädsel är hon för övrigt utmärkt lyckad. Det är smak och elegans i allt. Jag har aldrig hos någon annan av mina landsmaninnor funnit så mycket frihet och smak i sättet att klä sig.

Redan första ögonkastet visar att man kommit i beröring med en ovanlig varelse, det andra ögonkastet att man kommit i beröring med en snällrik person.

Jag har under de många år jag känt henne lärt alltmer värdera, högakta och beundra henne, och alla män som med henne kommit i beröring gör så med. – Jag har aldrig sett en kvinna mer fördomsfri, mer i stånd att trotsa den eländiga konvensansen. Hon går på spektaklet ensam med Lars Hierta, hon går arm i arm med mig över Norrbro utan minsta betänklighet.

P E M

direktören Ljunggren, finns fem boningsrum, varav fyra med kakelugn, bröstpanel, tapet på väggarna och målad papp i taket. Det femte "rummet" – som i framtiden blir forskarrum – saknade eldstad. Troligen var det en sorts hall med invändig trapp till kallrummet i bottenvåningen – det blivande Lilla museirummet.

Köket låg på Wendelas tid i det rum som nu ska bli Stora museirummet.

Vi vet inte många detaljer om inredningen i huset på Wendelas tid. Stilen var senempire. På övervåningen fanns bevarad träboasering med speglar av senempiretyp. Entrédörrarna och dörrarna mellan bostadsrummen var sk dubbelgångardörrar, fönsterfodren var av senempiretyp.

Men det fanns fler hus på gården på Wendelas tid. Femton meter sydväst om Wendelas hus låg ett enplans bostadshus på ca 35 kvm av liggande timmer, med två rum. Huset var rivet 1898.

Ca tio meter nordväst om detta hus låg ett uthus i slutningen mot Mälaren. Huset var stort, drygt 25 meter långt, och innehöll bl a bostadrum, strykkammare tvättstuga, material-, ved- och redskapsbodar.

En bit längre bort, ca 70 meter från uthuset, stod ytterligare ett bostadshus. Huset hade två våningar på drygt 20 kvm vardera och såväl kakelugn som kammarspis, halvfransk dörr och balkong.

Slutligen, men inte minst viktigt, strax intill Wendelas hus fanns fram till 1860 ett "Beqvemlighetshus", 1,20 x 1,20 stort!

Isnickarverksta'n är det torrt och varmt, vilket krävs för det tidsödande arbetet med att laga och renovera alla de gamla fönstren. Dessutom nyttillverkas innerfönster för hand, med trätappar.

Vid huset pågår kompletterande plåtarbeten. Murarna har övningsmurat på gården och sedan satt igång med rörspisen i stora salen och kakelugnarna som Stockholms Stadsmuseum upplåtit till föreningen.

Snickarna jobbar med den utvändiga utsmyckningen – "snickarglädjen" – i vårsolen. Alla snickeridetalljer både ut- och invändigt utförs efter originalmodeller.

JUNI 1996

Den 9 juni är det Öppet hus hos Wendela. Flera hundra intresserade tar chansen att bekanta sig med huset, som vid det här laget är både omtalat och omskrivet. Besökarna bjuds på kortföreläsning och rundvandring, den som vill kan köpa sig nåt till livs av Antoinette Mezher – blivande husfru i Wendelas hus.

AUGUSTI - SEPTEMBER 1996

Efter att gått på lägre växel under sommaren är det återigen full fart på bygget. Nu är det dags att lägga de breda golvplankorna av gran från Roslagen, som legat till sig för att anta samma fukthalt som huset. Men inga spikar än, de smälls dit först efter 3-5 månader då plankorna torkat i rumsvärmen.

Snickarverkstan i Tom Tits-huset har avvecklats i samband med sommaren, istället används ett av rummen på övervåningen till snickeri. Stuprör och hängrännor börjar komma på plats.

Nästa milstolpe är avschaktningen av marken runt huset. Att huset skulle vila på fast mark och inte på de fyllnadsmassor som på senare år dumpats bakom Sorbonhuset var en självklarhet. Men vid byggstart fanns bara pengar till en grop för själva huset. Nu har ingenjörskryter från Södertäljeregementet Ing 1 lovat ställa upp med både arbetskraft och maskiner. Tyvärr medför det att så gott som alla bodar runt huset måste rivas, även den lilla smedjan.

Inför den 28 september proveldas rörspisen, då ska nämligen föreningens hedersledamot och "Grand Old Lady" Anne-Sophie Eckerbom fira kalas i huset.

→